

quoties metimur a vobis: semen est sanguis Christianorum. » Et S. Hieronymus, *epist. ad Theophilum*: « Persecutionibus, ait, Ecclesia crevit, martyris coronata est. » Et S. Cyprianus, *serm. 3 De lapsis*: « Adest, ait, militum Christi cohors candida, qui persecutionis urgentis ferociam stabili congressione frugerunt, parati ad patientiam carceris, armati ad tolerantiam mortis. Repugnastis fortiter seculo, spectaculum gloriosum præbistis Deo, securis fratribus fuisistis exemplo. Quam vos læto sinu excipit mater Ecclesia de prælio revertentes! quam beata, quam gaudens portas suas aperit, ut adunatis agminibus intretis de hoste prostrato trophæa referentes! Cum triumphantibus viris et feminæ veniunt, quæ eum seculo dimicantes, sexum quoque vicarunt. Veniunt geminata militæ suæ gloria virgines, et pueri annos suos virtutibus transeuntes, nec non et circumstantium cætera multitudo vestram sequitur, » etc.

Atque hos triumphos sæpe in hac vita Deus miraculis illustravit. S. Joanni Damasceno Leo Isaurus Imperator amputari jussit manum, qua pro SS. imaginum cultu scripserat: recisam hæc ei ad imaginem cultu oranti restituit B. Virgo. Ariani in Africa orthodoxos Confessores lingua mullarunt: hi postea, Dei miraculo, sine lingua æque ut ante locuti, Christi divinitatem celebrarunt. Theophilus Imperator, iconoclasta, monachum quemdam Lazarum, pictorem tunc celeberrimum, crudelibus excruciatum modis coniecit in vincula, eo quod sanctas imagines pinxisset: qui cum ex plagis recreatus, iterum pio picturam operi se dedisset, ignitis laminis ei manus aduri jussit: sed Dei notu factum est, ut nihilominus postea probe pinxerit, ac si nihil passus esset.

Quisquis ergo inique patris calumnias, opprobria, verbera, damna, morbos, etc., tolera, supera: hæc adversa fac instrumenta virtutis et gloriæ. « Electi, inquit S. Gregorius, in tentatione proficiunt, et quod eis diabolus preparat ad ruinam, hoc Deus eis convertit in gloriam. » Fallere enim nequit Apostolus, imo Spiritus Sanctus per eum promittens ac dicens: « Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. » Quocirca S. Augustinus in *Sermonibus*, sent. 138: « Inimici Ecclesiæ, ait, si accipiant corporaliter potestatem affligendi, exercent ejus patientiam: si tantummodo male sentiendo adversantur, exercent ejus sapientiam; et ut etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam: quia Deus iis qui eum diligunt, omnia cooperantur in bonum. »

Iis qui secundum propositum vocati sunt sancti, id est, iis qui vocati sunt ad sanctitatem. Vide dicta cap. 1, vers. 1.

Querens, quodnam sit hoc « propositum, » et quoniam dicantur « vocati secundum propositum. »

Primo, Origenes, Theodoretus et Commentarii S. Ambrosii et Hieronymo ascripti hæc sic ex-

placent: omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum, iis scilicet, qui ad hæc dilectionem vocati sunt a Deo secundum propositum non Dei, sed suum; quia scilicet Deus eos solos vocavit ad fidem, gratiam et amicitiam suam, quos proposito suo, id est prompta sua voluntate, fidem hæc et gratiam a Deo oblatam acceptatos prævidit. Verum hoc quasi dogma Pelagianum passim, sed maxime in lib. *De Prædest. Sanctorum*, egregie refellit et confutat S. Augustinus.

Secundo, S. Chrysostomus, Theophylactus et Oceanus, pari modo intelligunt hæc propositum non Dei, sed ipsorum hominum, qui a Deo vocati sunt; ita ut bonum hoc eorum propositum non quidem sit causa et ratio cur a Deo vocati sint, sed tamen sit conditio et determinatio eorum qui vocati sunt, *q. d.* Paulus: Non omnibus vocatis omnia cooperantur in bonum, sed iis qui suo proposito vocationi Dei consentiunt et obediunt: hoc sine errore dicitur, sed præter mentem Apostoli. Nec enim Apostolus hic propositum hominum, sed Dei ipsius intelligit.

Unde tertio optime S. Augustinus, lib. *De Corrupt. et Grat.*, cap. VII, et passim alibi, Anselmus et alii per *propositum* hoc accipiunt eternum Dei beneplacitum, liberale decretum, voluntarium et gratuitum Dei constitutionem, que *Actor. II*, 23, vocatur *definitum consilium*, idque vel ex eo patet, quod *II Tim. I*, 9, et alibi, Paulus opponit opera nostra huic proposito liberali et gratiæ Dei. Propositum ergo est liberale et gratuitum Dei consilium et decretum, quo proposuit, statuit et decrevit Deus ab eterno ex mera sua bonitate et clementia, homines peccato perditos per Christum vocare ad gratiam et sanctitatem, sine ullo eorum merito, ut fuse explicat Apostolus, *Ephes. I*.

Nota: Tercium *propositum* est epitheton significans causam dilectionis, directionis et protectionis iustorum, cur videlicet eis omnia cooperentur in bonum, quia scilicet Deus illos amat, dirigit et protegit, *secundum propositum*, id est serio, ex corde et certo proposito. Unde iidem hic sunt diligentibus Deum, et ii « qui secundum propositum vocati sunt sancti, » ut patet ex Græco *τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, et τοῖς κατὰ πρόθεσιν σωθεῖσι*, *q. d.* Diligentibus Deum, et vicissim dilectis a Deo, utpote vocatis a Deo ad fidem et dilectionem ex benevoli cordis proposito, omnia, Deo dirigente ad suorum dilectorum commodum, cooperantur in bonum. Nec Græcum *ἄποθεον*, nec latine *propositum* aliud includit aut innuit. Sic enim dilectus: Propositi hoc facere, id est statui, decrevi, hoc est meum propositum, ut te vocem ad prandium; quos rex diligit ex proposito, nemo eos ledere aut nocere potest. Hinc Apostolus, *II Timoth. I*, 9; *Ephes. I*, 5, 9, 11; *Roman. IV*, 5, et alibi, expresse propositum hocce Dei opponit operibus que jactabant Judei.

Cum ergo ait nos vocatos *secundum propositum*, tantum vult excludere meritum operum, *q. d.*

Propositum hoc nomen, non idem, intelligunt alii.

Propositum hic significat eternam Dei beneplacitam, et liberale decretum, definitum consilium. Quod sit hoc Dei decretum et propositum?

Ex hoc propositum causam directionis et protectionis iustorum significat.

Quod sumus vocati ad fidem, gratiam, sanctimoniam, est tribuendum liberali Dei proposito, voluntati et gratiæ, non nostris meritis. Sic *Luc. II*, dicitur: « Pax (sit) hominibus bonæ voluntatis. » Græce *εὐδοκίας*, id est beneplaciti et benevolentia divini, ubi *τὸ bonæ voluntatis* non est particula limitans *τὸ hominibus*, *q. d.* Pax sit hominibus, non omnibus, sed iis tantum qui sunt bonæ voluntatis, uti alii explicant: sed est particula causalis. Dat enim causam cur nato Christo pax optanda et danda sit hominibus; quia nimirum Deus suam bonam voluntatem, id est benevolentiam, reconciliationem et amicitiam hominibus jam per Christum exhibere destinavit et decrevit. Ita Theophylactus, Euthymius et alii ibidem. Quod enim Apostolus hic vocat *ἄποθεον*, id est *propositum*; Lucas, cap. II, vocat *ἰδέσθαι*, id est *beneplacitum*.

29. NAM QUOS PRÆSCIVIT ET PRÆDESTINAVIT CONFORMES FIERI IMAGINI FILII SUI, UT SIT IN PSE PRIMOGENITUS IN MULTIS FRATRIBUS. — Primo, Pelagiani, quibus hic favere videtur Theodoretus, Chrysostomus et Theophylactus, sic explicabam hunc locum, *q. d.* Paulus: Quos Deus præscivit et prævidit, sua vocatione et gratia, si illa eis daretur, bene per liberum suum arbitrium usuros, hos prædestinavit ad hæc vocationem, gratiam, justitiam et vitæ sanctitatem, ut in ea conformerentur Christo. Verum huic errore acriter passim scribens contra Pelagianos, sed maxime lib. *De Prædest. Sanctorum*, confutat S. Augustinus. Et ratio est, quia prima gratia est mera gratia, nec Deus eam dat nobis, quia prævidet nos fore sanctos, sed ut simus sancti, ut ait Apostolus, *Ephes. cap. I, vers. 4*.

Secundo, alii Scholastici, *I part., Quest. XXIII*, sic explicant, *q. d.* Paulus: Quibus gratis Deus dare gloriam decrevit ante prævisa merita, hos prædestinavit, ut merita ad eam promereamdam acciperent. Verum hæc ratio ali cum Ambrosio et Haymone, pari jure contrarium supplet, hoc modo: quos Deus præscivit fore devotos, sanctos et conformes Christo in vita et passionibus, hos prædestinavit ut sint Christo conformes in gloria; hoc enim proprie innuit verbum *præscivit*. Præscientia enim est rerum nostrarum et operum, que facimus, sicut prædestinatio est Dei et divini arbitrii ac voluntatis.

Tertio, alii hunc locum exponunt de Dei præscientia conditionata. Ita Dionysius Carthusianus et Ludovicus Molina, *I part., Quest. XXIII*, art. 4, disp. 1, memb. 11, *q. d.* Paulus: Quos Deus præscivit per præscientiam conditionatam, futuros pro sui arbitrii libertate, in sanctitate conformes Christo; futuros, inquam, tales non absolute, sed ex hypothesi: si nimirum ex parte sua Deus vellet eis dare gratiam suam, eaque auxilia, que eis miserabiliter postea dedit: hos et prædestinavit, ut tales forent, decernendo nimirum absolute illam gratiam illaque auxilia suo tempore

illis dare et exhibere, quibus de facto sanctificarentur et conformarentur Christo.

Quarto, non improbabilius satisque apposite Gabriel Vasquez, *I part., Quest. XXIII*, sic explicat: Quos Deus præscivit sibi amicos et dilectos per gratiam suam futuros, hos etiam prædestinavit ad hoc, ut palerentur et fierent cœlestiformes Filio suo in patientia, utpote qui pro nobis tot labores et ærumnas sustinuit. Jam hinc colligendum relinquit Apostolus, quod sicut Deus omnes passiones et cruce Christi fecit ei cooperari in bonum et gloriam, ita pariter sanctorum et dilectorum suorum passiones, ad quas eos cum Christo prædestinavit, convertet illis in bonum et gloriam. Ita Origenes et Cyrillus apud Eusebium. Hoc enim intendit hic probare Apostolus: nam hoc capite hortatur fideles ad passionum tolerantiam ex spe securi fructus et gloriæ, patet vers. 17, 18 et omnibus seq. Subdit deinde Apostolus: « Quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit; » Quibus verbis recenset omnia media per que Deus ipsos fideles ad hunc finem patendi pro Christo, et ad hæc conformitatem, qua Christo patienti sunt conformes, perduxit. Ad hæc enim patientiam et conformitatem Christi primo illos Deus vocavit: cœmde per tribulationes omnes magis magisque justificavit et sanctificavit; ac denique tot laboribus et ærumnis fortiter superatis, eosdem cum Christo gloriosius, celebres et magnos efficit. Græcum enim *ἰδέσθαι*, quod noster Interpretes vertit, *glorificavit*, alii vertunt, *magnificavit*, vel *nos magnos efficit*: ita Vasquez.

Quinto, Toletus sic explicat, *q. d.* Quos Deus præscivit fore suos, sed diligentes, hos etiam prædestinavit, ut sint conformes Christo; ut, sicut Christus est Filius Dei naturalis, ita ipsi sint filii Dei adoptivi, per gratiam, charitatem, amicitiam et patientiam in hac vita, et in iis perseverando, per gloriam in futura; sique conformerentur Christo Filio Dei naturali in adoptione gratiæ, patientiæ et gloriæ.

Ubi nota: scire Dei, phrasi Apostoli et Scripturæ practicum est, et connotat favorem et affectionem Dei, ut patet cap. II, 2; *Galat. IV*, 9; *I Petr. I*, 2, et *II Tim. II*, 19; unde « præscivit » est *prædilexit*, ait Origenes et S. Augustinus, et præscit idem sunt quod prædilexit; unde et alibi dicit Apostolus « novit, » id est *noscens diligit* « Dominus qui sunt ejus, » Præscivit ergo Deus hic proprie hosce fideles fore suos, quodque Deum essent dilecturi, et vicissim ipsos præscivit, id est eosdem suos amicos et dilectores fore præscians, prædilexit, *q. d.* Omnia diligentibus Deum Deique amicos cooperantur in bonum, quia Deus eos præscivit fore suos, sique dilectores, eosque tales fore præscians, prædilexit: atque hæc de causa eosdem prædestinavit, ut sint conformes Filio suo, tam in gratia et patientia, quam in gloria.

ria. Sicut ergo Deus Filio suo etiam tormenta acer-
bissima cooperatus est, et convertit in bonum :
sic et his filiis suis adoptivis omnia quantumvis
dure et acerba cooperabitur et convertet idem
Deus in bonum.

Verum mihi sæpius et diutius hunc locum ex-
pendenti, hic visus est esse sensus planissimus,
maximeque obvius et congruus, ideoque genui-
nus : ut nimirum hic versus et hæc sententia jungatur
cum versu et sententia proxime sequenti, quasi
ab eo pendeat, ibique sensus ejus expleatur,
quia enim de more exspatiatur hic Apostolus in
verbo *prædestinavit*, ut explicet qualis et quanta
sit hæc prædestinatio, atque ad quid eos Deus
prædestinavit, nimirum ad hoc, ut sint conformes
Filio suo : hæc de causa hoc versu ceptum ser-
monem incidit, quem ut perficiat, vers. seq. eum-
dem resumit dicens : « Quos autem prædestina-
vit, » *q. d.* Quos, inquam, præscivit et prædesti-
navit, ut dixi vers. præcedenti, hos et vocavit.
Hunc esse sensum probatur *primo*, quia dispar
est modus loquendi hic, et vers. sequenti; hic enim
ait : « Quos præscivit et prædestinavit, » vers. seq.
vero ait : « Quos prædestinavit, hos et justificavit.
» Ergo *et præscivit et prædestinavit*, non di-
vellenda, sed jungenda sunt, et referenda ad
idem, scilicet ad *et conformes fieri Filio suo*. Alio-
qui enim dixisset Apostolus : « Quos præscivit,
hos et prædestinavit, » sicuti paulo post dixit :
« Quos prædestinavit, hos et vocavit. »

Secundo, hunc esse sensum patet, quia hoc
sensu nihil supplendum est, sed ipso sensu
seipso consistit, et per se plenus ac perspicuus
est; cum alii multa supplere debeant, ut « quos
præscivit, » scilicet fore diligentes Deum : ubi
rursum supplere debent *et hos et prædestinavit*.

Tertio, quia hic sensus respondet mori et spiri-
tuali Paulino, qui ita excurrere et abripi, atque
post multa redire, et prius dicta resumere solet,
ut ostendi cap. v, vers. 12. Tantum huic expo-
sitioni obijci posset, quod hoc sensu vox *autem*
ponatur *post inquam* : quod novum et inusitatum
videtur. Verum facile ad hoc responderetur, hanc
adverbiorum enallagen non esse novam, sed fre-
quentem Apostolo, ut ostendi *Can. 23*.

Nota primo, copulam et hic dare auxesin, vel
causam, idemque valere quod *imo vero, imo*
etiam, vel quia, quoniam, q. d. Quos Deus præscivit,
imo vero prædestinavit ad hoc, ut sint conformes
Filio suo; vel quos Deus fore præscivit conformes
Filio suo, quia eos ad hoc prædestinavit : præscitientia
enim hæc, utpote absoluta, posterior est
prædestinatione, tanquam effectus sua causa :
ideo enim præscit Deus nos fore conformes Filio
suo, quia ad hoc nos prædestinavit, suaque gra-
tia vocavit et dedit. Utrumque ergo verbum,
scilicet tam *præscivit*, quam *prædestinavit*, directe
et expresse respicit *et conformes fieri Filio suo*; in-
directe vero, oblique et tacite *et præscivit* respicit
diligentes Deum : *prædestinavit* vero respicit Pro-

positum, de quibus agit Apostolus vers. præced.,
hoc enim Dei propositum æternum est ipsa æterna
Dei prædestinatio.

Unde nota *secundo* : vox *nam* dat hic causam
cur diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum;
simulque explicat, qui sint « sancti vocati
secundum propositum, » scilicet ii, quos Deus
præscivit et prædestinavit, ut sint conformes
Christo quasi imagini, id est exemplari suo. Ubi
advertit : non dicit Apostolus « cooperentur in bonum »;
sed tantum : « Quos præscivit, hos et prædestinavit, »
sed tantum : « Quos præscivit et prædestinavit, »
ut innuat eosdem esse præscitos et prædestinatos,
scilicet diligentes Deum et sanctos, vocatos secundum
propositum et beneplacitum Dei. Hi enim diligentes
Deum et sancti vocati secundum Dei propositum sunt
præsciti et prædestinati a Deo, ad hoc ut sint conformes
Filio.

Sensus ergo est : Diligentes Deum et sanctis
votis secundum propositum, omnia etiam tris-
tissima cooperantur in bonum, quia hi sunt illi,
quos Deus ab æterno præscivit et prædestinavit
fore conformes Filio suo, tam in dilectione hæc,
sanctitate, patientia et gratia, quam in futura
gloria : si nimirum ipsi in dilectione, sanctitate,
gratia et patientia sua perseverent. Atque sicuti
hos ab æterno præscivit et prædestinavit Deus
tales per gratiam suam fore : ita et in tempore
eosdem eodem per gratiam suam vocavit; vocatos,
vocationique obedientibus justificavit; justificatos
vero, et in justitia constanter in omni tenta-
tione et persecutione permanentes glorificabit.
Vides ergo quomodo in bonum, nimirum ad gloria-
m celestem et æternam, diligentibus Deum,
ipso Deo dirigente, omnia cooperentur.

Unde nota *tertio* tria argumenta et incitamenta
patientie, qua fidelibus tacite suggerit et obijcit
hic Apostolus, scilicet *primum*, quod ait : « Præscivit
et prædestinavit, » *q. d.* Passiones, crucis et
ærumas nostras non carni, non demoni, non
hosti, sed Deo ascribere debemus. Ipse enim ab
æterno eas præscivit, imo prædestinavit, et cui-
que suas dare decrevit, ut per eas quisque con-
formetur Christo patienti et resurgenti. Deum ergo,
qui omnia constituit in numero, pondere et men-
sura, ipse ab æterno cuique diligenti se, suam
crucem definit et limitavit, ut tantum, non mi-
nus, nec amplius patretur. Ipse per crucem eum
in patientia, puritate, gratia et charitate excolere
et perficere decrevit; ipse per crucem ad gloriam
eum deducere constituit. Quis ergo horreat ad
fugiat crucem a Deo patre amatissimo sibi ab
æterno decretam et admensam? *Secundum* argu-
mentum patientie suggerit « conformes Filio,
q. d. Per crucem conformamur Filio Dei et Christi
crucifixi : quæ ingens est dignitas et utilitas. Si-
cut enim hic conformamur Christo in tribula-
tione, ita conformabimur eidem in beatitudine.
Quis ergo non ambiat crucem cum Christo? *Ter-
tium* argumentum patientie ponit vox *fratibus*,

q. d. Per crucem non tantum simus conformes,
sed et fratres Christi, ac consequenter firmus filii
et heredes Dei. Quis ergo non optet crucem?
quis patientiam, que tanti boni est causa, non
ampliat et « osculetur? » Unde Syrus vertit,
*et a principio cognovit eos, et ipsos obsignavit in
similitudine Filii sui.*

CONFORMES FIERI IMAGINI FILII SUI.—D. Thomas
et Adamus hæc verba exponunt de Filio, quatenus
Deus est, *q. d.* Nos filii adoptivi imitabimur
Filium Dei naturalem. Prædestinavit enim nos
Deus, ut illi simus conformes in gloria. Unde et
Origenes sic explicat : Prædestinavit nos Deus,
ut in sapientia, justitia et veritate Deo simus con-
formes.

Verum melius S. Chrysostomus, Hieronymus,
Anselmus et alii passim per *filium* hic intelligunt
Christum, quia homo est, quia Christus ut homo
primogenitus est in multis fratribus. Simile est
Philip. III, vers. ult., *q. d.* Paulus : Electi omnes
Christo homini conformes erunt in gratia et gloria,
idque hoc fine, ut nimirum ipse Christus sit
tanquam prima mensura, primaque imago, id est
exemplar cæterorum.

Unde ulterius nota : Origenes per « imaginem
Filii, » *primo*, Christi animam accipit, quæ speci-
ali ratione imago Filii Dei dicitur, quia Filium,
sive Verbum Dei in se integro suscepit, illumque
perfectissime refert sui sapientia et gratia.

Secundo, Theodoretus, Ambrosius et Hieronymus :
Imago, inquam, hæc est corpus, vel huma-
nitas Christi gloriosa.

Tertio, S. Athanasius ad Serap, *De Spiritu Sancto*,
et S. Basilius, lib. *V Contra Eunom.* : Imago, in-
quunt, hæc est Spiritus Sanctus, qui est imago
Filii, *q. d.* Prædestinavit suos Deus, ut sint con-
formes imagini Filii, id est, ut sint conformes ipsi
Spiritu Sancto, ut nimirum sint puri et sancti,
sicuti Spiritus Sanctus purissimus et sanctissimus
est. Verum hæc, licet ingeniosa, obscuriora tamen
et alieniora a phrasi et mente Pauli esse videntur.

Dico ergo plane et simpliciter, imago Filii Dei
est exemplar Filii Dei, puta est ipse Filius Dei,
qui est nostrum exemplar, ex quo gratia nostra
et gloria, quasi imago ex suo exemplari expressa
est. Christus enim qui est Filius Dei naturalis,
omnibus sanctis hominibus, qui sunt filii Dei
adoptivi, est exemplar sanctitatis, gratie, virtutum,
consequenter et glorie ac felicitatis æternæ,
adeoque omnis nostra sanctitas, dilectio, patientia,
gratia et gloria quasi imago ex Christi sancti-
tate, dilectione, patientia, gratia et gloria, quasi
ex suo exemplari depicta et expressa est. « Imago »
ergo hic metonymice capitur pro suo exemplari,
cujus est imago, ut et capitur *Gen. I*, 26, cum
dicitur : « Faciamus hominem ad imaginem (id
est exemplar) et similitudinem nostram. » Potest
tamen « imago » hic proprie capi, uti capit Tole-
mus, ut Filius hic dicatur « imago, » non respectu
nostri, sed respectu Patris æterni. Christus enim

hoc ipso, quo est Filius Dei Patris naturalis, ab
ipso est imago Dei Patris, *q. d.* Paulus : Prædesti-
navit nos Deus, ut simus conformes Filio Dei, in
quantum ipse filius, et consequenter imago et
patris, ut nimirum pari ratione nos ipsimet Pat-
per Filium assimilemur et conformemur.

UT SIT IPSE (CHRISTUS DEI FILIUS) PRIMOGENITUS ET
MULTIS (IN OMNIBUS) FRATRIBUS, — puta fidelibus
sanctis, amicis, electis et dilectis Dei.

Nota : Christus filiorum Dei est primogenitur
primo, quia ipse est Filius Dei naturalis, cum ca-
teri sint tantum adoptivi; *secundo*, quia ante om-
nes prædestinatus fuit Christus ad hanc filiatio-
nem et unionem cum Verbo, et consequenter ad
omnem suam gratiam et gloriam; *tertio*, quia
Christus finis, scopus et exemplar fuit et est
omnium prædestinatorum et electorum, ut ex hoc
loco alisque docet S. Augustinus, lib. *De Prædest.
Sanct.*, cap. xv.

30. QUOS AUTEM PRÆDESTINAVIT (ab æterno), hos
ET VOCAVIT, — in tempore, dando eis gratiam et
vocationem, ad quam eos prædestinavit. *Vocavit*,
inquam, eos tum vocatione externa, per exem-
pla, flagella, conciones; tum maxime interna,
per gratiam prevenientem et excitantem, que
æternæ vocationi respondet et commensa est ex
liberali Dei ordinatione.

Nota : « vocavit, » id est *vocat, vocavit* aut
vocabit. Sic et *et justificavit*, quod sequitur, idem
est; quod justificat, justificavit aut justificabit
et *et glorificavit*, idem est quod glorificat, glori-
ficavit aut glorificabit. Præterita enim hæc mors
Hebræo ponuntur pro quolibet tempore : utitur
autem Apostolus potius præteritis, quam futuris,
quia hæc præterita congrue, utpote in eodem tem-
pore, respondent primo verbo et præterito *præ-
destinavit*, ex quo alia hæc præterita, quasi effectus
ex sua causa certissimi, quantum ex est parte
Dei, manantes, deducit et derivat Apostolus.

QUOS AUTEM JUSTIFICAVIT, ILLOS (in justitia ad
finem vite perseverantes) ET GLORIFICAVIT. —
S. Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus et
Commentarii S. Hieronymi et Ambrosii ascripti,
gloriam hic accipiunt non æternam, sed præsen-
tis vite, quod scilicet sint filii Dei; hæc enim in-
gens Sanctorum et iustorum est gloria, puta adop-
tio et filiatio divina. Unde Græcum *δοξασεν*, id est
glorificavit, verti quoque potest, celebres, magnos,
gloriosos reddidit, scilicet æternis, tentationi-
bus, martyriis aliisque patientie et virtutum hero-
icis actibus et meritis. Origenes tamen, S. Au-
gustinus, *De Prædest. Sanct.*; *F. Agentius, ad Mo-
nimum*, cap. xi, et jam passim Theologi, *et glori-
ficavit* accipiunt de gloria celestium æternæ;
qui sensus planior est, aptior et sublimior.

Hinc Scholastici tres ponunt effectus prædesti-
nationis, nimirum vocationem, justificationem,
glorificationem; ac consequenter colligunt glori-
am et beatitudinem æternam esse effectum præ-
destinationis.

31. Quid ergo dicens ad hec? si Deus pro nobis, quis contra nos? — Ecce hic est scutum impenetrabile patientiæ hostium jacula; nimirum, « Si Deus pro nobis, quis contra nos, » scilicet, dæmonum vel hominum insurgat, ut nostram salutem impediatur, cum Deus eam curet per æternum propositum prædestinationis suæ, perque temporaneam vocationem, justificationem et glorificationem suam? Deo autem nemo est potentior, supple, si Deum sequi et obedire pergamus, nec impedire salutem nostram: Deus enim non vult nolentes, nec invitos salvare. « Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis contra nos? ait S. Chrysostomus. Terrarum orbis contra nos, et tyranni, et populi, et cognati, et ceteros, etc. Verum hi etsi contra nos stent, tantum abest ut nobis incommodent, ut vel nolentes coronarum nobis auctores existant, ipsa Dei sapientia illorum insidias in nostram salutem et gloriam convertente. » Plura vide apud eundem.

Tradunt Hebræi, uti R. Isaac Bonhote, Reuchlinus, lib. III *Cabal.*; Marcerus, in *Abbræviatur. Hebr.*; Sixtus Senensis, lib. I *Biblioth.*, et Genebrardus, in *Chronolog.*, similibus emblemate pro scuto suo fuisse Machabeos, nimirum illo versiculo cantici et triumpho Hebræorum, merso Pharaone, *Exodi.* xv, 11: « Quis similis tui in fortibus, Domine? et quod quasi insigne belli et victoriæ ubique præferebant, hostesque fortissimos et numerosissimos parva manu prosternebant: indeque tradunt eos dictos esse hebr. מַכַּבִּי *Machabi*, id est *Machabeos*, nimirum a litteris Hebræicis, quæ sunt initiales singularum dictionum versiculi jam dicti, qui in Hebræo sic habet מִי כֶכָךְ בְּאַלְמֵי יְהוָה *mi canocha basim Jehova*. Si enim a prima dictione *mi* capias primam litteram *M*, a secunda primam *C*, a tertia primam *B*, a quarta *J*, easque conjungas, facies *Machabi*, id est *Machabeos*.

32. QUI ETIAM PROPRIO FILIO SUO NON PEPERCIT. — Hinc Adrianus Papa, epist. ad Episc. Hispan., Concilium Francofurtiense et DD. docent Christianum, in quantum homo est, id est secundum humanitatem, vere ac proprie esse Filium Dei, scilicet ob gratiam unionis cum Verbo, sive cum persona Filii Dei, quia in quantum homo traditus est pro nobis in mortem, quod de eo hic asserit Paulus.

QUOMODO NON ETIAM CUM ILLO OMNIA NOBIS DONAVIT? — « Omnia » que scilicet spectant vocationem, justificationem, glorificationem et salutem nostram, ut nulla adversa, vel prospera, nulli hostes, nulli persecutores eam impedire possint, nisi sponte illi cedamus et succumbamus (1).

33. QUIS ACCUSABIT ADVERSUS ELECTOS DEI? — « Electos » hic et alibi intelligit Paulus, non eos

(1) Quod in Abrahamo signum fuerat amoris in Deum, Gen. xxi, 12, id in Deo signum est benevolentie erga homines. Populare dictum. Facilius est dare omnia aliud, quam filium.

qui electi sunt efficaciter et immediate ad gloriam celestem, sed eos qui electi sunt ad fidem et gratiam Christianismi. Omnes ergo veri Christiani sunt electi, nimirum complete ad gratiam, inchoate vero ad gloriam, ut dixi vers. 28 et *Can.* 13 unde sequitur:

33 et 34. DEUS QUI JUSTIFICAT; QUIS EST QUI CONDENNET? — *q. d.* Deus est qui hosce electos, puta fideles suos verosque Christianos, a peccatis et ab intenta peccati et dæmonis actione absolvit iustusque pronuntiat. « Quis ergo diabolus, ait Anselmus, vel homo contrariam damnationis sententiam in eos ferat? » *q. d.* Nemo, nisi frustra; aut quid noceant eis accusationes et damnationes hominum, cum Deus eos justificat? Alludit Paulus ad *Isaia* i, 8 et 9, ubi sic dicitur: « Juxta est qui justificat me, quis contradicit mihi? Ecce Dominus Deus auxiliator meus, quis est qui condemnet me? » Pro *condemnet me*, hebraice יַרְשִׁעֵנִי *irsheni*, id est injustum vel impium me faciet, hoc est, impium me judicabit et declarabit; opponit enim hæc duo הַצַּדִּיק *hastide*, et הַרְשִׁיעַ *harscia*, id est justificare et injustum facere, sive injustum judicare, quod est condemnare.

Excitat Paulus omnibus hisce versibus fideles ad fiduciam, patientiam, magnanimitatem, animum in Deum. Unde duo elidit hic diffidentie jacula. Primum est persecutio exterior hostium, quales tunc erant Ethnicis permulti, qui Christianos bonis et vita non raro spoliabant: nec ergo huic cedant, Deoque diffidunt Christiani, opponit illi S. Paulus hic scutum divinum, dicens vers. 31: « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Alterum diffidentie jaculum est interior metus et conscientie anxietas ob peccata olim admissa, ne forte illa a nobis quandoque exigantur et rependantur, hoc hic elidit dicens: « Deus est qui justificat, quis est qui condemnet? »

CURISTUS JESUS (supple, est), QUI (PRO NOBIS) MORTUUS EST, IHO QUI RESURREXIT, QUI EST AD DEXTERAM DEI, QUI ETIAM INTERPELLAT PRO NOBIS. — Repete ex præcedentibus: « Quis ergo accusabit adversus electos Dei? quis eos condemnet? » *q. d.* Christus: Adeo eos non accusabit, ut pro eis mortuus sit, et resurrexit ad hoc, ut ad dexteram Dei sedens interpellat pro eis. Dixerat Apostolus, vers. 26, de Spiritu Sancto, quod adjuvet infirmitatem nostram, et postulet pro nobis. Dixerat quoque de Patre, vers. 32, quod proprium Filium tradiderit pro nobis. Supererat ipse Filius: de eo hic dicit, quod mortuus sit, quodque interpellat pro nobis, *q. d.* Tota ergo SS. Trinitas nos fidelis suos impense amat, fovet, tuetur. Quid ergo timeamus, quem metuumus accusatorem? cum talem, imo tales habeamus advocatos et patronos, qui nos nostraque curant sedulo; ac consequenter efficiunt, ut omnia nobis cooperentur in bonum, cedantque nobis ad salutem et gloriam æternam.

Notat Cajetanus, quod pro nobis referendum esse ad omnia præcedentia, scilicet ad *resurrexit est*, et ad *resurrexit*, et ad *sedet ad dexteram Dei*. Magis tamen referitur ad *interpellat pro nobis*. Ubi adverte, quod *imo qui resurrexit* habere emphasis et tacitam præoccupationem: ne quis enim diceret Christum quidem mortuum esse pro nobis, sed post mortem nihil amplius pro nobis pati vel agere, occurrat Apostolus dicens: imo vero post mortem magis satagit pro nobis, curatque nostra et nostram salutem; nam sicuti mortuus est pro nobis, ita multo magis pro nobis resurrexit, ut nimirum viam ad resurrectionem et beatitudinem celestem nobis panderet, utque post resurrectionem scanderet in cælum, ibique sedens ad dexteram Patris interpellaret pro nobis.

QUI ETIAM INTERPELLAT PRO NOBIS. — Querens, quomodo Christus in cælis interpellat et oret pro nobis?

Respondeo primo: Orat Christus oratione interpretativa, scilicet exhibendo se et cicatrices suas, quas in passione acceptas adhuc servat, et Patri ostentat; ac consequenter orat, sua merita, suos labores, suas passionis allegando divino conspectui; et hoc est, quod ait Apostolus, *Hebr.* ix, 24: « Introivit (Christus) in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. » Ita docet D. Thomas, *ibid.*; S. Gregorius, lib. XXII *Moral.*, cap. XVIII; Rupertus, lib. IX *De Divinis officiis*, cap. III, et alii.

Secundo, proprie Christus, qua homo, in cælis rat pro nobis, perinde ac in terra oravit. Est nim ibi, æque ut hic, advocatus, mediator et ontifex noster, cujus proprium est orare pro populo. Videtur id negare Rupertus loco citato: verum alii Patres passim idipsum asserunt, imo Christus ipse *Joan.* xiv, 13, ubi loquens de sua ascensione ad Patrem in cælum: « Ego, inquit, ad Patrem vado, et quodeunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me, mandata mea servate; et quodeunque rogabo Patrem, et alium Patre factum dabit vobis. » Quid est rogabo, nisi postulabo, petam, precabor? Rursum idipsum significat hic Paulus, cum ait: « Interpellat pro nobis. » Quid est enim *interpellat*, nisi intercedit, orat, obsecrat pro nobis? Idem patet ad *Hebr.* vii, 27. Unde Nazianzenus, orat. 4 *De Theolog.*: « Interpellat, » inquit, id est pro nobis mediationis ratione supplicat. Et S. Gregorius in *Psal. v* *Psalm.*: « Quotidie, inquit, orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur Apostolus, quia sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis. » Idem docet S. Augustinus in *Psal. xxix*, Theodoretus, Chrysostomus, Theophylactus, Bonaventura, Abulensis, Sotus et alii, quos citat et sequitur Franciscus Suarez, III *part.*, disp. xiv, sect. 2.

Ubi nota: Orat Christus in cælis pro nobis oratione proprie dicta, non qua denuo mereatur vel impetret aliquid, ut fecit in hac vita, in qua omnium meritum consummavit, omniaque que im-

petanda erant, impetravit, ac proinde nihil iam ei merendum vel impetrandum restat; sed qua petat exigendo jus suis meritis debitum, et premium nostram, dum illa quasi promerita sibi que a Patre promissa reipsa nobis dari, erogari et applicari possit et exigat, ea tamen reverentia, humilitate et submissione, quam homo et creatura debet suo creatori. In hæc ergo vita Christus oravit Patrem anxius, sollicitus et cum lacrymis, jam vero Patrem orat lætissimus, liberrimus et beatissimus. Omnis enim humilitas, anxietas et vilitas Christo glorificationi indigna, jam ab ejus oratione removenda est, inquit Nazianzenus et Augustinus, loco citato.

Objicies: Christus est jam beatus, cui Pater omnia dedit in manus; ergo non est quod Patrem oret.

Respondeo: Licet Christus sit beatus, omniumque habens potestatem, tamen est et homo, et qua homo est creatura, que Deo creatori ac Domino suo debitu cultum religionis exhibere, eumque agnoscere, revereri et honorare tenetur, scilicet illum adorando, laudando, gratias agendo: cur non etiam interpellando proprie et postulando? hoc enim est advocati et pontificis, præsertim cum Christus, qua homo, omnem suam potestatem, dignitatem et gloriam a Deo continuo accipiat, totusque a Deo pendeat, omnique gratia et gloria a Deo ad nos derivari et descendere debeat per merita et preces Christi. Sic ergo Deus Pater omnia dedit in manus Christi, quia Christo nihil negat, sed illi concedit quidquid petit, et sic Christus ut homo, omnia potest, non immediate et independenter; que enim est proprium Dei; sed mediate et dependenter a Deo, tanquam mediator et pontifex, cujus est a Deo sua petere et impetrare.

Objicies secundo: Si Christus in cælis oret pro nobis: ergo licebit orare hoc modo: « Christe, or pro nobis. »

Respondeo licere, si intelligas Christe, qua homo; Ecclesia tamen ita non orat, quia Christo redemptori tribuit id quod habet dignius et prestantius, oratque Christum, non ut intercedat qua homo, sed ut det, qua Deus, id quod petitur.

33. QUIS ERGO NOS SEPARABIT A CHARITATE CHRISTI? — Querens, quem hic dicitur « charitas Christi? » an illa que est in ipso Christo, ipsoque Deo, qua scilicet Deus per Christum nos diligit: an vero illa que est in nobis, qua nos Christum Deumque diligimus? Heretici, et nonnulli Catholici, uti Toletus et Pererius, intelligunt charitatem, non eam quæ est in nobis, sed eam que est in ipso Christo, ipsoque Deo, qua scilicet Deus nos amat et per Christum mediatorum, quem pro nobis dedit in mortem, facitque dilectis suis omnia cooperari in bonum, qua scilicet eos predestinat, vocat, justificat, glorificat: ut pergat Apostolus in commendanda charitate Dei erga dili-

gentes se, et vocatos secundum propositum, q. d. Nec gladius, nec fames, nec dæmon, nec angelus, nihil denique erit quod possit Deum revocare ab hoc amore, ut eos desinat diligere, regere, protegere, et sinat eos a se et salute excidere.

Verum S. Chrysostomus, Origenes, Theodoretus, Ambrosius, Theophylactus, Anselmus et passim alii Patres, et recentiores intelligunt hic charitatem non quæ in Deo, sed quæ in nobis est, qua nos Christum et Deum diligimus: hanc enim elicit, protegit, conservat et accendit in nobis ipsa Christi et Dei charitas, q. d. Si ita (ut ostendi vers. 29 et sequent.) nos Christus et Deus dilexit et diligit, quomodo non vicissim eum diligemus et diligere pergemus? equid erit, quod nos ab ejus amicitia et amore divellat? Hinc esse sensum patet, quia sequentia ostendunt animos Pauli, et ejusvis sancti, amore Dei flagrantis. Nec enim recte dicitur, quod angustia, fames, nuditas, gladius charitatem, quæ in Deo est, separet a nobis, aut separare possit; de nostra autem charitate optime dicitur: nec fames, nec gladius me separabit ab amore Christi; hæc omnia superabo charitate Christi.

Secundo, quia si Paulus loqueretur de Christi amore erga nos, non diceret: « Quis nos separabit a charitate Christi? » sed, « Quis Christum separabit a charitate nostra? »

Tertio, quia de hæc charitate, quæ in nobis est, mox subdit: « Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos; » et clarior vers. ult.: « Certus sum quod neque mors, neque vita, etc., poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo. » S. Bernardus, serm. *De Duplici baptism.* et de *velinquenda propria voluntate*, querit: « Quis nos separabit a charitate Christi? » ac respondet: Neque mors, neque angeli, nec aliquid quod extra hominem est, sed sola propria hominis voluntas hanc separationem efficere potest. Verum hoc non est ad mentem Apostoli, quia Apostolus voluntate fervida, resoluta, constanti, de eaque non dubitans, asserit, quod nemo se sui que similes separabit a charitate Christi: perinde ac si amicus amicum ardentissime amans, et pro eo mori resolutus diceret: « Quis me separabit a te, quin te sequar usque ad mortem? » uti de Niso et Euryalo narrat Virgilius. Dicit ergo Apostolus, Christum tam fortiter, quam suavitè diligens: « Quis nos separabit a charitate Christi? »

TRIBULATIO — Certe non, quia gloriamur in tribulationibus.

AN ANGUSTIA? — Multo minus: quia licet foris insent pugna, intus timores, in omnibus tamen superamus, propter eum, qui dilexit nos. Angustias omnes devorat, imò absorbet latitudo charitatis Christi: perinde ut balena parvos deglutit pisciculos, et ignis maximus guttas aquæ vix sentiens haurit: aquæ enim multe non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.

AN FAMES? — Minime: quia meus cibus est

Christus, quocum semper vescar, non possum fame perire: imò fames, serpens, sitis, ardor, arena, dulcia virtuti, dulcia charitati. Charitas hæc omnia non fugit, non patitur, sed ambit et invadit.

Scribit Seneca de seipso, *epist.* 63: « In quantumque, inquit, positione mentis sim, cum lego Sextium, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Quid cessas, fortuna? congrederere, paratus sum; illius animum induo, qui querit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat: »

Spumantemque dari, pecora inter inertia, votis
Upliat aprum, aut fulvum descendere moete leonem.

Libet aliquid habere quod vineam, cujus patientia exercear. » Hæc Ethnicus; quid hic dicat Christianus? quid Paulus? utique dicit: Cum Christum in cruce intueor, et lego purpureo toto corpore amoris mei characteres, libet exclamare: Veni inedia, veni dolor, veni crux, venite leones; vos ambio, ut amorem meum in Christum ostendam, ut amorem amori rependam: vobis gaudeo, vobis glorior, vobis exulto.

AN NUDITAS? — Neutiquam; quia vestiti me charitas Christi, et libens sequar nudus eum, qui cum dives esset et amictus lumine sicut vestimento, propter me egenus et nudus fieri signatus est.

AN PERICULUM? — Nequaquam; sum enim miles veteranus Christi, qui pericula non fugio, sed ambio; qui adversus principatus et potestates tenebrarum harum millies bella suscepi, pugnavi et vici; tot victoriis assuetus, hostes timere, in periculis trepidare non possum.

AN PERSECUTIO? — Nullo modo, persecuti sunt me Judei, Gentiles, Barbari, Græci, principes, magistratus; lapidibus, virgis, verberibus multarunt: sed quid? Christum mihi adimere non poterunt. Ecce vivo vegetior et fortior, Christoque intimius amore conjungor.

AN GLADIUS? — Minime quantum; resecat ille caput a corpore, ut anima ad Christum, qui amor meus est, evolet; mihi vivere Christus est, et mori lucrum. Omnibus his aliisque erumnis et tormentis excelsior est charitas Christi: animus in cælis, in Christo, in eternitate defixus ridet omnia quæ sub cælo sunt, tanquam vilia et exilia; reges et tyrannos non plus facit, quam pulices; plagas et verbera pulicum morsus æstimat, ut ait Chrysostomus; cruces et mortes, quasi brevem, facilem et certum ad Christum et beatitudinem transitum et januam reputat et ambit. Quid mirum ergo, si charitate Christi flagrans in tribulationibus non tribuletur, sed exulset; in angustis non coarctetur, sed consolatione diluat; in fame non esuriat, non sitiatur, sed Christi gratia, patientia et fortitudine satur sit et ebrius; in nuditate non frigeat, sed caleat et æstuet charitate; in periculis non metuat, sed secure in Christi protectione obdormiat; in persecutione hostes

non fugiat, sed iis cum Christo libere et intrepide se quasi athleta invictus offerat; in gladio et morte non doleat, non pereat, sed quasi martyr laureatus triumphet? Idipsum pulchre et pie canit Prosper in *Epigram.* *De Dilectione Christi*:

Et quid erit (*insidit*) quod me separet a Domino?
Ignum adhuc, rimare manu mea viscera tortor?
Effugiunt penas membra soluta tuas.
Carere si cæco claudar, nequaquam catenis,
Libet in excessu mentis alio Deum.
Si mucrone parci cervicem abscondere flector,
Impavidum inveniet mors cita, pena brevis.
Non metuo exitium, mundus domus omnibus una est;
Sperno famem, Domini fit mihi sermo cibus.

Contempserunt Philosophi Gentiles mortem studio humanæ vel virtutis, vel glorie. Ita Damidas conversus ad eos qui timebant Philippum Macedonem: « O semiviri, inquit, quid nobis acerbi potest accidere, qui mortem contemnimus? » testis est Plutarchus.

Alius tyranno necem comminanti: « Hemina, ait, sanguinis in tua est potestate, eam accipe, amplius quod mineris non habes. »

Theodoros Lysimacho tyranno mortem minitanti et crucem: « Nihil, ait, interest, humine an in sublimi putrescam. » Ac rursum: « Præclaram, inquit, rem effecisti, si cantharidis vim consecutus es. » Cantharis enim insectum et animalculum vilissimum suo veneno hominem occidere potest; testis est Cicero, *Tuscul.* cap. v.

Plura de Anaxarcho, Empedocle et aliis habet Tertullianus, *Apolog.* cap. l.

Quid ergo faciet philosophus et miles Christianus amore Dei et spe cælestis glorie? Audi quid fecerint philosophi Christiani. S. Basilium cum a Valente Imperatore in exilium pro fide egeretur, exhibitus est ad tribunal præfecti, terroribusque et minis maximis actus, ut, nisi præceptis principis obediret, sciret sibi impendere interitum, tum ille intrepidus ad præfectum: Atque utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturus Basilium de hodo follis hujus absolveret. Cumque daretur ei vox quæ erat modica ad deliberandum, tenuè respondit: Ego eras idem ero qui nunc sum, de te utinam non mutares! Ita *Ecclesiast. Histor.* lib. l, cap. ix.

Tales tamque celsos et leoninos animos ostendit S. Chrysostomus, cum ab Eudoxia in exilium pelleretur, et extrema quæque metueret. Scribens enim ad *Cyriacum*, *epist.* 3, tom. V, ita ait: « Ego cum e civitate fugarer, nihil eorum curabam, sed dicebam intra memetipsum: Si quidem vult me regina exulem, agat in exilium: Domini est terra, et plenitudo ejus. Et si vult secare, secet: idem vastus est Isaias, subscribat illi. Si vult in pelagus mittere, Jona recordabor. Si me lapidare vult, lapidet me: Stephanum habeo primum martyrem socium. Si et caput tollere vult, tollat: habeo socium Joannem Baptistam.

Et si substantiam auferre, auferat: nudus exivi de utero matris meæ, et nudus revertar illuc, » etc.

36. SICUT SCRIPTUM EST (*Ps. XLII*, vers. 22): *QUIA PROPTER TE NOTIFICAVIMUS (in mortem mortisque pericula, plagas et erumnas tradimus: unde S. Cyprianus legit, occidimur) TOTA DIE, ÆSTIMATI SENSUS Sicut oves occisionis.*

Nota est propter te, q. d. Propter fidem, amorem, confessionem et cultum nominis tui: sum enim hæc verba Machabeorum aliorumque Judeorum ab Antiocho Epiphane afflictorum, et plagis ac morte mulcatorum, ut notat ibidem Theodoretus. Allegorice vero sunt hæc verba Ecclesie, Apostolorum et Martyrum, qui a persecutoribus et tyrannis vexantur, et carceribus, verberibus mortique traduntur. Hinc vers. ita legit Tertullianus, *Scorpiaci* cap. xii: « Tui causa mortificamur tota die, deputati sumus, ut pecora jugulationis, » id est ut pecora cæca et proxima neci destinata, et janjam jugulanda.

37. SED IN HIS OMNIBUS SUPERAMUS (*græce ὑπερβαίνωμεν*, id est plus quam victores sumus, supervincimus, scilicet, insigni et illustri victoria, ait Theophylactus et Eucumenius, quam consequimur, dum non resistendo, sed patiendo et moriendo, superamus hostes omnes et quævis adversa, in iisque gloriamur, idque) PROPTER EUM, id est amore et exemplo Christi; vel, ut Græci et Syrus habent, per eum, id est per auxilium gratiæ Christi, qui DILEXIT NOS.

Triplicem ergo rationem hujus supervertiorie affert hic Apostolus. *Prima* est a facilitate vincendi; quia sola ipsa tolerantia contra hostes ubique trophæa percussit: superamus: quæ nova est et mira vincendi ratio. *Tertia*, ob victoriæ certitudinem: plusquam enim superare est, aliquid sic ad certamen descendere, quasi jam victoriæ dominus sit. Unde ait: « Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, » etc.

« Hoc, inquit Chrysostomus, hom. 23 in *Matth.*, testantur Apostoli, qui torrente totius orbis in se pariter irruente, tyrannorum scilicet atque populorum, Judeorum atque Gentium, suorum et alienorum, pulsa fluctibus rupe firmius consisterunt. » Et infra: « Hoc est enim maxima mirabile, quia cum plurimas illi patenterent insidias, maximeque in illos tempestatum turbines frequentes irruerent, nequaquam tamen eorum animos labefactare poterunt, nec eis aliquem incutere mororem. Exagitat te undique inimicus, et afflictionibus mille circumdat, sed clarior tibi profecto textit coronam. Quod autem præcipue mirandum est, non modo nihil omnino lædunt, qui talibus insidias machinantur, sed eos etiam faciunt oppugnatione meliores. » Deinde idipsum probat, eosdem apposite comparando adstanti, stimulo etigni, dicens: « Et qui adversus stimulum calcitrat, sine dubio ipse compungitur suisque propriis ictibus vulneratur; et qui im-

pugnat virtutem tenentes, ipse profecto subruit, et malitia tanto efficitur infirmior, quanto contra virtutem diutius preliatur. Et sicut qui ignem legat in vestimento, flum quidem non extinguit, vestimentum vero comburit: ita etiam qui in virtute positos persecubantur, comprehendebant, ac sepius colligebant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariore, se autem perdebat. »

38 et 39. CERTUS SUM ENIM, QUIA NEQUE MORIS, NEQUE VITA, etc., POTERIT NOS SEPARARE A CHARITATE DEI. — « Certus sum; » ergo, aiunt hæretici, electi fide credunt esse se impeccabiles et ad gloriam electos. Respondent aliqui, Paulum de se loqui, eique revelatum fuisse, se esse prædestinatum et confirmatum in gratia.

Alii putant Paulum hic loqui in persona electorum, q. d. Electi finaliter non possunt separari a charitate, aut mori in peccato.

Verum respondeo: pro certus sum, græce est *ἐπισημασμένος*, id est certum in Domino spem habeo, persuasum habeo, confido, ut legit Ambrosius, Hieronymus, Quæst. IV ad *Algasianum*, Syrus, imo Erasmus, Beza et Vatablus. Hoc enim sensu *ἐπισημασμένος* usurpat Paulus cap. xv, vers. 14; *Hebr.* cap. vi, vers. 9, et II *Tim.* i, 5, et alibi. Significat ergo Paulus hisce verbis, q. d. Nullus est terror, qui possit permovere hominem, qui charitate flagrat, ut Deum offendat; tamen ibidem docet S. Augustinus, charitatem posse amitti, et diligentissimo esse servandam. Sic miles animosus et ardore belli ac victoriæ accensus diceret: Certus et resolutus sum, quod nec tela, nec saxa, nec ignes me arcebut a mœnibus, quin ea consendam, uti de Sionæ ait Virgilius:

In utrumque paratus,
Aut versare dolos, aut certe occumbere mori.

Adde, ipsos hæreticos, qui hunc locum pro sua fide speciali nobis obijciunt, aliosque Doctores Catholicos hæc accipere de charitate Dei, non nostra, q. d. Paulus: Charitas qua Deus suos dilectos amat, curat, dirigit ad salutem, ita fida, certa et immutabilis est, ut nulla omnino creatura ab ea non possit divellere, aut efficere ut illa non desinat amare, vel ut amor ejus frustretur suo effectui, puta gratia, justitia, salute nostra, « que est in Christo, » id est per Christum, qui hanc Dei charitatem, sua morte nobis conciliavit. Intellige, nisi non sponte per peccatum ab ejus amore avellamus, et nolimus ab eo amari et regi. Et hoc est quod ait S. Bernardus: « Nulla creatura a Dei charitate separare nos potest, sed sola propria voluntas id ipsum potest. » Certitudo ergo hæc ex parte Dei summa est, estque certitudo fidei; sed ex parte nostra moralis tantum est certitudo, qualem offert firma resolutio firmiterque propositum hominis; de quo loqui hic Apostolum verius est, ut dixi.

Exclamat hic S. Chrysostomus: « O animam furentem insaniam, sed que sobrietatem pariat! omnia que in cœlis, que in terra, que sub terra, que supra cœlos sunt, visibilia et invisibilia, præ amore Christi transcendens nihil estimabat: unum hoc metuebat, ne a Christi dilectione excideret. » « Hac charitate Paulus ornatus, inquit idem Chrysostomus, homil. 2 De *Laudibus Pauli*, tyrannos ipsumque adeo Neronem, velut quosdam culices aestimabat, hac mortem, cruciatum et mille supplicia, ludum putabat esse puerorum; hac Paulus victus Jesu Christi, magis quam diademate coronatus, gloriatur: etenim coactus carcere cœlum habitabat; hac libentius verbera excipiebat et vulnere, quam alii bravia diripiunt; hac labores non minus quam requiem, dolores non minus quam præmia, quam triumphales pompas et trophæa diligebat. Ego, inquit, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus, » etc.

Hac charitate succensus S. Tiburtius martyr, ut habent ejus Acta, ad Torquatum judicem insultans, et quasi triumphans dicebat: « Applica equuleos, suspende Christianos, damna, percutite, incende, universa denique supplicia adhibe: si exilium minaris, hoc philosophantibus est totus mundus; si mortis supplicium, evadimus mundi carcerem; si ignes, majora his in cupiditatis incendia vincimus: decerne quidquid libet, omnis nobis vobis est pœna, ubi pura comes est conscientia. » Tiburtium mox secuti Marcus et Marcellianus fratres, cum pedes eorum clavibus acutis spiriti confixi essent, psallebant dicentes: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum? nunquam tam bene epulati sumus, quia modo cepimus esse fixi in amore Christi; utinam, o iudex, nos sic esse permittas, quamdiu hujus corporis tegimur indumento! »

Pulchre de hac charitatis suavi vi et violentia, qua amantis cor totum in Deum quem amat, abripit, S. Bernardus, serm. 79 in *Can.*, in illa cap. iii, *Num quem diligit anima mea, vidistis* « O amor, inquit, præceps, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te aliud cogitare non sinit, fastidit cætera, contemnit omnia præter te; te contentus, captivam ducis rationem et intellectum, mirabiliter triumphum agens rerum omnium. En omne quod cogitat ista, quod loquitur, te sonat, te redolet, et aliud nihil: ita tibi ipse et cor vindicasti et linguam. Num quem diligit anima mea, vidistis? Quasi vero hi solant quid cogitet ipsa, non explicat verbis præsertim nomen; ut perpendas amorem hunc sanctam non lingua astimandum esse et verbo, sed opere et veritate. Et præterea quoniam sicut idioma Græcum, qui græce peritus non est, intelligere non valet; sic et proprios amoris terminos ac nomina solus amans intelligit: aliis autem illa loquens apparebit barbarus. At isti vigiles, quia idioma ame-

ris callebant, docent dilectam. Tenui eum, cum dimittam. » Deinde idipsum exemplo Jacobi Patriarchæ declarat: « Dixit Jacob angelo, cum quo luctabatur usque mane, postulanti uti eum dimitteret, quic dicitur appropinquantem auroram: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi; et benedixit ei in eodem loco, et post hoc dimisit illum. Sponsa autem etiam benedictionem consecuta, invento eo, quem diligit anima ejus, ait: Tenui eum, nec dimittam; dimittere eum non vult, nec ille forsitan minus teneri vult, de quo dicitur: Delicie mee esse cum filiis hominum. Quid hæc copula fortius, que una duorum tam vehementi voluntate firmata est? Tenui eum, nec dimittam, et tenetur illa, juxta illud: Tenuisti manum dexteram meam; non teneret, nisi teneretur misericordia Dei. »

NEQUE FORTITUDO. — Ita loquitur Biblia Romana. Sed delent hoc Græca, Syra et Ambrosiana; nec habet sibi respondens quid, uti habent cætera, que paria sunt: quodque enim suum habet compar, ut patet cum dicit: « Neque mors, neque vita, neque instantia (id est presentia bona, vel mala, inquit Anselmus), neque futura. »

39. NEQUE ALTIITUDO, NEQUE PROFUNDUM. — Id est nulla prosperitas, nulla adversitas, nulla gloriosa, vel humilia, inquit (Eumenius et ex eo Toletus. Secundo, D. Thomas et Anselmus sic explicant: « Neque altitudo, » scilicet arcis et rupis, ex qua quis minaretur præcipitium, ni a Dei amore recedas; « neque profundum, » puta mare aut fumen, in quo pari modo minaretur quis submersionem, nos separabit a charitate.

Tertio et efficacius, Theodoretus: « neque altitudo, neque profundum, » id est nec cœli, nec inferi, q. d. Eliamsi promittas regnum cœlestis, eliamsi gehennam mineris Deum amanti, ut separet eum a charitate, nihil tamen apud eum effeceris, ait S. Chrysostomus. Est hyperbole. Subintelligitur enim, si videlicet hoc promittere, vel hoc minari tali conditione quis posset, q. d. Paulus: Hoc unum non tam timeo, quam adversor, abhorreo et detestor, scilicet separationem a charitate et dilectione Dei, « que est in Christo » (id est per Christum; qua scilicet Deo per Christum Christiane fidei, gratiam et amorem jungitur et unimur: vide *Can.* 23); præ hac separationem omnia quæ Iudicæ contemno, nam separari a Christo ipsa gehenna mihi magis horrendum est: sicut vicissim in Christi charitate perdurare quovis regno mihi jucundius est, ait S. Chrysostomus.

Pulchre, subtiliter et nervose sigillatim hæc explicans S. Augustinus, lib. I *De Moribus Ecclesiæ*, cap. xi, toz. i: « Nemo, inquit, nos separat a charitate Domini, minando mortem; idipsum enim quod diligimus Deum, mori non potest, cum mors ipsa sit non diligere Deum. Nemo ab ea separat pollicendo vitam: nemo enim ab ipso fonte separat, pollicendo aquam. Non separat an-

gelus: non enim est angelus, cum inhæremus Deo, nostra mente potentior. Non separat virtus que potestas habet in hoc mundo: nam tota mundo omnino sublimior est mens inhærens Deo. » Pergit Augustinus: « Non separant instantes molestiæ: hoc enim leviores eas sentimus, quo ei unde nos separare moliantur, arctius inhæremus. Non separat promissio futurorum: nam et quiddam boni futurum est, certius promittit Deus; et nihil est ipso Deo melius, qui jam bene sibi inhærentibus præsens est. Non separat altitudo, neque profundum: quid enim mihi cœlum pollicetur, ut a cœli fabricatore sejungar? aut quid terreat infernus, ut Deum deseram? quem si nonquam deseruissem, infame nescivissem. Postremo, quis me locus ab ejus charitate divellet, qui non ubique totus esset, si ullo confineretur loco? »

Ita resoluta et solidata fuit in amore Christi præ aliis Sanctis S. Agatha, virginum heroïna, ut cum esset nobilissima, ditissima, honestissima et pulcherrima, ac preses Siciliæ Quintianus ejus amora captus, non tam judicem ager, quam proeum, sed frustra, ideoque tandem eam tradidisset Aphrodisiæ, ut eam suis lenociniis flecteret præsidi que obsequentem efficeret, illaque quasi siren nocte et die voluptates et delicias illi occineret, S. Agatha quasi surda mentem in Deo defogens immobilis persisteret: cumque illa finem sollicitandi non faceret, demum ei virgo sancta respondit: « Tuas voces, Aphrodisiæ, tuamque linguam, non ut tuam, sed ut demonis organum et linguam accipio. Pudeat te mihi hæc fœda et indigna proponere. Si non pudet, cessa tamen: operam enim perdis, surdo canis. Ego enim ita fundata et firmata sum in amore Domini mei Jesu, tamque constans in voto virginitalis mee quod ipsi nuncupavi, ut per ipsius gratiam confidam quod prius soli defecit sua lux, igni calor, nivis albedo, quam ego mutem meam voluntatem et propositum. Preparat Quintianus leones, accendat rogam, distendat equuleos, aperiat portas inferni si potest, omnemque demonum vim et tormenta contra me concitet, libens omnia excipiam ut moriar Christiana et virgo. Nullam Quintiani violentiam timeo, quia Deus, cui animam et corpus conservavi, me tutabitur. » Quocirca Aphrodisiæ referens ad Quintianum ea, que in Agatha viderat et exploraverat: « Facilius, ait, est lapides molles et teneros facere, aut ferrum in plumbum convertere, quam mentem Agathæ a Christi amore et castitate ad traducere. Ego enim et filia mee per triginta dies, noctu diuque nibi aliud egimus, quam ejus animum pulsare et tundere, nunc blanditis, nunc minis, nunc promissis; sed ipsa omnia que sub cœlo sunt, propter Christum non pluris facit quam terram quam pedibus calcet; imo noctu diuque non aliud cogitat, non aliud somniat quam ut moriatur pro Christo. » Quintianus ergo Agatham accersens, novis modis

artibusque cunctis ejus rursus animum pertentavit, promittens ei quicquid desiderari potest in hoc mundo, si sibi obsequeretur. Cui sancta: Ego extra Christum nec vitam, nec salutem, nec quid aliud opto aut desidero. Nec est, o Quintiane, quod putes me tuis minis, severitia et tormentis percellere. Scias enim non esse cervam tessam et stibundam, quae ita desideret limpidam aquam, atque ego desidero et sitio tua tormenta, ut per ea Christum meum amplectar eique uniar. Si velis in me stringere gladium, ecce collum meum; si flagella, ecce dorsum

meum; si ignem, ecce totum meum corpus. Ecce meas manus, meos pedes, membra mea omnia tibi offero, ex crucia ea ut lubet. Ure, seca, stringe, lacera, distende, liga, ex crucia, occide: quanto in me eris crudelior, tanto majus in me beneficium conferes, tanto plus consolationis et gloriae dulci meo sponso accipiam. Quid tardas? quid moraris? animo sitiendi omnis mora longa est. Dixit, et praestitit; nam mamillae abscissionem; ignes, testas aliaque dira tormenta alacri fortique animo perpessa, martyr in caelum evolavit die 5 februarii.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Docet Judaeos rejectos esse a justitia et salute ob infidelitatem; Gentes vero ad eam ascitas esse propter fidem.

Primo ergo ostendit hic Paulus suum amorem in Judaeos, et dolorem de eorum ruina et repulsa.

Secundo, vers. 6, ostendit non propterea irritas esse promissiones a Deo Abrahae ejusque filijs, sive Israelitis, factas, eo quod illae non pertineant ad filios carnis, puta Judaeos, sed ad filios promissionis et electionis divinae, puta ad Christianos, qui credendo in Christum Abrahae fidem imitantur.

Tertio, vers. 14, docet hoc non esse iniquum, eo quod Deus, cum sit omnium Dominus, cujus vult miseretur, et quem vult induret: induret, inquam, non duritiam eis immittendo, sed sustinendo eos in multa patientia, quasi vasa irae apta in interitum, ut ipse Apostolus explicans ait vers. 22.

Quarto, vers. 24, hos filios promissionis docet partim esse Judaeos credentes in Christum, sed paucos, partim Gentes, atque plurimas.

Denique, vers. 30, propriam, directam et adequatam dat causam, cur Judaei a justitia et salute sint repulsi, Gentes vero ad eam ascitas; nimirum quod Judaei noluerint credere in Christum, Gentes vero in eum crediderint. Omnis enim justificatio et salus nostra (Deo ita volente et decernente) ab uno Christo petenda et expectanda est.

1. Veritatem dico in Christo, non mentior: testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto: 2. quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. 3. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, 4. qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa: 5. quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen. 6. Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae: 7. neque qui semen sunt Abrahae, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: 8. id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine. 9. Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam; et erit Sarae filius. 10. Non solum autem illa; sed et Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. 11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), 12. non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: 13. Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. 14. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit. 15. Moysi enim dicit: Miserebor ejus misereor; et misericordiam prestabo cui miserebor. 16. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. 17. Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in

hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra. 18. Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. 19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntas enim ejus quis resistit? 20. Certe, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? 21. An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? 22. Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae, apta in interitum, 23. ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam. 24. Quos et vocavit nos non solum ex Judaeis, sed etiam ex Gentibus, 25. sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; et non dilectam, dilectam; non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. 26. Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi. 27. Isaias autem clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiae salvae fient. 28. Verbum enim consummans et abbrevians in aequitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram; 29. et sicut praedixit Isaias: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorraha similes fuissetis. 30. Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quae ex fide est. 31. Israel vero sectando legem justitiae, in legem justitiae non pervenit. 32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, 33. sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali et omnis; qui credit in eum, non confundetur.

Descendit hic Apostolus a thesi ad hypothesin. Hactenus enim docuit, non legalia, sed fidem Christi uniceam esse viam ad justitiam et salutem: nunc tribus capitibus sequentibus (1) docet Gentes electas esse ad hanc justitiam et salutem, quia hanc fidei Christi viam inveniunt: Judaeos vero ab eadem rejectos esse non defectu vocationis, ut patet cap. x, vers. 12, vel gratiae, utpote quam

maximam, imo Christum ipsum totum soli ipsi habuerunt; sed quia carnali patri Abrahamo et Mosi legislatori, legisque operibus praefisi, inde sibi salutem et justitiam arrogarunt; Christi vero, quasi hominis abjecti fidem et gratiam contempserunt. Id disertè patet cap. xi, vers. 20, 30 et seq.

Hoc ergo cap. docet primo, id ipsum non esse contra promissa, nec etiam contra justitiam Dei; nam *Abrahae semen*, id est filii, cui *beneficentia*, id est justitia, amicitia, Dei protectio et salus promissa fuit a Deo, non intelliguntur filii secundum carnem, puta Judaei, sed secundum spiritum et fidem, puta Christiani.

Secundo, docet causam cur Deus filijs non carnis, sed spiritus, id est *non Judaeis*, sed Christianis promissam hanc beneficentiam consignari vult, esse non illorum demeritum, vel horum meritum; sed puram voluntatem, electionem misericordiam Dei, qui novam posteritatem, non carnalem, sed spiritalium, scilicet fidei Christianorum, eligere et adoptare voluit ad hanc promissa; cum ad eadem carnalem Abrahae posteritatem, puta Judaeos, adoptare potuisset si voluisset (uti eos in lege veteri adoptavit sibi in filios), vel alium ordinem et viam beneficentiae et justificationis institueret.

Unde patet, Apostolum hoc cap. proprie et directe non agere de vocatione Iudeorum et Gentium ad fidem, sed hanc utrumque vocationem praesupponere; nec rursus agere eum de gratia praevenerente, ejusque disparitate, quasi docere velit Judaeis minorem datam esse gratiam, Gentibus

(1) « Novum argumentum tractat Paulus ab hoc cap. ix usque ad finem cap. xi, nempe de gentis Judaicae statu ac conditione misera, de causis unde ea sit repentina, de fine denique in quem aliquando sit exitura. Causam hanc scribendi Apostolus habuisse videtur hanc, quod Judaei, non tantum in veteri sua religione perseverantes, sed etiam ipsi et Judaei Christiani aegre ferrent, Ethnicos paribus jurebus cum Judaeis frui. Hoc enim vehementer pugnat cum iis opinionibus quas Judaei ex magistris suis hauserant: posteris Abrahami, Isaci et Jacobi semper praecipuo apud Deum loco fore, et, quamvis multa delinquerent, Deum ista condonaturum, tum ob majorem virtutes, tum ob professionem verae religionis. Ostendit ergo Apostolus, Deum et in puniendo et beneficiando semper esse justissimum aequissimumque, et magne esse temeritatis disputare contra id, quod Deas facit, cap. ix, vers. 6-18; deinde vero docet, Judaeis hanc mala accidere ipsa eorum culpa, propter suam improbitatem, operibus et incredulitatem, ix, 19; x, 21; denique etiam salutarum Christianorum animos ea cogitatione, multos Judaeorum jam Christo nomen dedisse, et fore aliquando tempus, quo universa gens Judaica ad religionem Christi sit accessura, cap. xi. Ac primum, quia credit poterat Paulus aut infensus Judaeis, aut prope in Christianos et Gentibus vocatos, suspensionem hanc longe a se amovisset ix, 1-5, et quidem jurejurando adhibito per Christum » Haec apposite Rosenmüllerus.